

OPEN ACCESS

VZPOMÍNKA NA PROFESORA JAROSLAVA HUBÁČKA (27. 4. 1929 – 28. 1. 2020)

Na začátku února Ostravská univerzita a Filozofická fakulta spolu s Katedrou českého jazyka studentům, kolegům i širší odborné veřejnosti s hlubokým zármutkem oznámily, že ve věku nedožitých 91 let zemřel prof. PhDr. Jaroslav Hubáček, CSc., erudovaný český bohemista, první rektor Ostravské univerzity a emeritní profesor její Filozofické fakulty.¹

Prof. Hubáček se narodil do rodiny jemnického železničáře. Není pochyb, že raná léta strávená v bezprostřední blízkosti železniční stanice se zásadně promítla do jeho pozdějšího profesního života. Poté co vystudoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně obory český jazyk a hudební výchova, vedla jeho další cesta do Ostravy. Doba normalizace bohužel jeho odbornému růstu po téměř dvě dekády nepřála — ačkoli se v roce 1969 Jaroslav Hubáček řádně habilitoval na tehdejší Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes opět Masarykova univerzita), docentem z politických důvodů jmenován nebyl a souhlas k nové habilitaci obdržel teprve po dlouhých sedmnácti letech. Vědeckou hodnost profesora pak získal po řádném profesorském řízení, které proběhlo na těžce fakultě v roce 1990. Pana profesora však dočasná nepřízeň osudu nezlomila a po celou svou aktivní kariéru se s plným nasazením věnoval vědě, svým studentům, kolegům i milované alma mater.

Badatelskou pozornost zaměřil Jaroslav Hubáček především na oblast sociolektů. Jeho definice sociolektu/slangu jakožto „svébytné součásti národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře“² je stále hojně citována v odborných publikacích domácí i zahraniční provenience. Materiál argotu se prof. Hubáček primárně systematicky nezabýval, významnou měrou však přispěl k jeho aktuálnímu vymezování. Je známo, že utajování obsahu řečeného před nezasvěcenými jako hlavní rys a záměr argotu je lingvisty tradičně zpochybňováno, v profesorově podání je argot „typ sociolektu, který je v české tradici chápán jako specifická lexikální vrstva příznačná pro neoficiální ústní komunikaci sociálních skupin v oblasti činnosti společensky nežádoucí, až škodlivé“.³ Definice Jaroslava Hubáčka primárně nezahrnuje princip utajení řečeného, a neodpovídá tak dříve běžnému vymezování argotu jako tajné mluvy vzniklé na základě dohody zasvěcených.

1 Bolková, J. (2020): Zemřel profesor Jaroslav Hubáček, první rektor Ostravské univerzity. *OU@live živý online magazín Ostravské univerzity*, 1. 2. 2020. [online; cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <<https://alive.osu.cz/zemrel-profesor-jaroslav-hubacek-prvni-rektor-ostravske-univerzity/>>.

2 Hubáček, J. (2002): heslo Slang. In: K. Karlík — M. Nekula — J. Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, s. 405–406; rovněž Hubáček, J. — Krčmová, M. (2016): heslo Sociolekt. In: K. Karlík — M. Nekula — J. Pleskalová (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, s. 1724.

3 Tamtéž.

Středem profesorova odborného zájmu se stal výzkum slangu, svou dávnou lásku k železnici zúročil zejména ve výzkumu slangu železničářského. Problematice slangu věnoval monografie *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů* (1971), *Železničářský slang* (1974), *O českých slanzích* (1979, 1981), *Malý slovník českých slangů* (1988), *Výběrový slovník českých slangů* (2003), jeho posledním odborným počinem jsou *Kapitoly o sociolektech a sociolektologii* (2012). Jedná se o upravený výběr autorových článků a studií publikovaných v roztržité podobě v různých odborných časopisech a sbornících zaměřujících se na sociolekty. Čtenář zde získá užitečné informace o sociálně motivované rozvrstvenosti současné češtiny, seznámí se se základními pojmy sociální dialektologie, dočte se o hlediscích, podle kterých lze posuzovat vrstvu slangového výraziva, nahlédne do problematiky onomaziologických postupů, synonym či frazémů uplatňovaných v sociolektech. Teoretické výklady ilustrované konkrétními lexikálními prostředky Jaroslav Hubáček doplňuje kapitolami o využívání metaforizace ve spisovné češtině a v českých slanzích a o humoru v sociolektech, a to nejen na příkladu české publicistiky. Knihu autor uzavírá jazykovým exkurzem do tří jemu blízkých prostředí — divadelního, mysliveckého a samozřejmě železničářského.

Zmíňme na tomto místě rovněž profesorovo výrazné angažmá na tzv. plzeňských konferencích o slangu a argotu, prvních a zatím jediných konferencích svého druhu v republice (pořádaných pod patronátem prof. Lumíra Klimeše v letech 1977, 1980, 1984, 1988, 1995, 1998; v letech 2003, 2008, 2014 se ujala organizace odchovankyně prof. Klimeše dr. Chýlová). Jaroslav Hubáček, jeden ze zakládajících členů, pravidelně referoval o problematice nestruturních útvarů českého národního jazyka, a pomáhal tak konstituovat českou sociolektologii jako moderní, svébytnou a nepřehlédnutelnou jazykovědnou disciplínu.

Pestrá a všestranná byla i Hubáčkova činnost pedagogická. V průběhu let vedl přednášky a semináře z fonetiky a fonologie, lexikologie, derivatologie, morfologie, stylistiky a rétoriky. Byl autorem celé řady skript, zmíňme alespoň tato: *O zvukové stránce českého jazyka* (1976, 1981), *Jak mluvit a přednášet* (1983), *Úvod do stylistiky českého jazyka* (1985), *Rétorické minimum pro studium učitelství* (1990), *Tvoření slov v češtině* (1996), i spoluautorem učebnic, např. *Český jazyk pro studující učitelství v 1.–4. ročníku základní školy* (1990) a *Čeština pro učitele* (1996, 1998, 2002, 2010).

Pan profesor Jaroslav Hubáček během svých sta „odučených“ semestrů na ostravské akademické půdě vychoval stovky učitelů českého jazyka. Mnohým z nás — svým posluchačům i kolegům — se navždy vryl nejen do paměti, ale především se nezapomenutelně zapsal do našich srdcí. Bylo mi ctí být jednou z posledních doktorandek vyučujícího nesmírně pracovitého, vytrvalého, systematického, zodpovědného, a zároveň také člověka milého, skromného, upřímného, společenského a přátelského.

Lucie Radková | Katedra českého jazyka, Filozofická fakulta Ostravské univerzity |

Reální 5, 701 03 Ostrava

ORCID ID: 0000-0001-5193-4610

lucie.radkova@osu.cz